

УДК 37.02+[85:005]:37:018:46
DOI: 10.24144/2524-0609.2022.50.120-123

Кожем'якіна Ірина Володимирівна

кандидат педагогічних наук

старший викладач кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту

КУ «Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»

м. Суми, Україна

mega.ira786234@ukr.net

http://orcid.org/0000-0001-5880-8342

СПЕЦИФІКА ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Анотація. Мета дослідження полягає у розкритті особливостей застосування інноваційних педагогічних технологій дистанційного навчання вчителів в системі післядипломної освіти у кризових умовах. Такі методи як аналіз і систематизація дозволи виявити стан проблеми запровадження дистанційного навчання, що здійснюється у кризових умовах; педагогічне спостереження та діагностичне дослідження – отримати результати дослідження щодо запровадження технологій дистанційного навчання вчителів у системі післядипломної освіти; зокрема набуття практичного досвіду інтеграції технологій дистанційного навчання; систематизація та узагальнення дозволили з метою фіксації та представлення результатів дослідження. Розкрито специфіку використання інноваційних педагогічних технологій дистанційного навчання, яка прослідковується в інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій з інтерактивними технологіями та технологіями критичного і креативного мислення. Схарактеризовано спектр інноваційних педагогічних технологій, методів, прийомів як ефективних інструментів дистанційного навчання вчителів у системі післядипломної освіти.

Ключові слова: дистанційне навчання, технології дистанційного навчання, online сервіси, online ресурси, online інструменти.

Вступ. Проблема реалізації сучасної освітньої діяльності, яка здійснюється у кризових умовах (COVID – 19, військова агресія), перебуває у епіцентрі уваги науковців, викладачів, вчителів та інших категорій педагогів, які безпосередньо пов'язані з навчальним процесом. Освітня діяльність в системі післядипломної освіти сьогодні також перебуває в активному пошуку ефективних технологій навчання, зокрема дистанційних, які зорієнтовані на неперервний розвиток вчителя, насамперед набуття практичних навичок щодо формування у учнів ключових (базових) компетентностей та soft skills (м'яких навичок), які є життєво необхідними для сучасної людини, яка має здійснювати свою життєву і професійну діяльність у сьогоднішніх кризових умовах.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми пошуку нових ефективних способів організації та здійснення освітньої діяльності у системі післядипломної освіти, зокрема проблеми інноваційної діяльності досліджуються Л. Даниленко, Н. Клокар, В. Сидоренко та ін. Питання впровадження інноваційних технологій у вищих навчальних закладах з'ясували С. Крюкова, О. Америкідзе, М. Фіцула та ін. Аналіз специфіки освітніх інноваційних технологій, методів і способів організації інноваційної навчальної діяльності здійснювали І. Дичківська, А. Кіктенко, О. Любарська, О. Пехота та ін. Технології навчання дорослих досліджуються Л. Лук'яною, С. Сисоевою та ін. Активно досліджується контент інтерактивного навчання (О. Пометун, Л. Пироженко); технології критичного та креативного мислення (А. Кроуфорд, В. Саул, О. Пометун та ін.). Детальні дослідження щодо впровадження інформаційно-комунікаційних інновацій у навчальний процес ВНЗ здійснювали Р. Гуревич, М. Кадемія, М. Козяр та ін. Аналізом теоретичних та практичних аспектів функціонування дистанційного та змішаного навчання займалася В. Кухаренко, С. Березенська, К. Бугайчук, Н. Олійник, Т. Олійник, О. Рибалко, Н. Сиротенко, А. Столяревська, зокрема дослідженням ефективних онлайн інструментів для організації дистанційного навчання в умовах карантину займалися І. Іванюк, О. Овчарук.

Однак, незважаючи на існуючий спектр наукових досліджень, проблема пошуку та можливості застосування технологій дистанційного навчання, інтеграції ІКТ технологій з інтерактивними технологіями та технологіями критичного і креативного мислення у процесі online навчання у закладах освіти, зокрема і закладах післядипломної освіти, потребує подальшого теоретичного і практичного дослідження.

Мета статті полягає у розкритті особливостей застосування інноваційних педагогічних технологій дистанційного навчання вчителів в системі післядипломної освіти у кризових умовах. Застосовані методи дослідження, такі як теоретичний аналіз і систематизація наукових джерел, дозволи виявити стан проблеми застосування інноваційних технологій дистанційного навчання у освітньому процесі, що здійснюється у кризових умовах; педагогічне спостереження та діагностичне дослідження – отримати результати дослідження щодо активного запровадження інноваційних педагогічних технологій дистанційного навчання вчителів у системі післядипломної освіти; систематизація, узагальнення та структурування з метою фіксації та представлення результатів дослідження.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні активно змінюється формат освітнього простору. Розширюється спектр технологій online навчання, які об'єктивно стають важливим інструментом сучасного викладача і вчителя.

Пріоритетними серед технологій сучасного формату освіти, насамперед який здійснюється у кризових умовах навчання, стають технології дистанційної освіти, у яких інтегруються інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) з інтерактивними технологіями і технологіями критичного та креативного мислення. Така інтеграція технологій дає можливість реалізації оптимального формату навчання, який здатен забезпечити психологічний комфорт, безпечність навчання, активну взаємодію, спрямовану на практичне відпрацювання soft skills (м'яких навичок) необхідних для життя та розвитку сучасної людини, і звісно ефективність результату освітнього процесу.

Сучасне дистанційне навчання, яке відбувається у кризових умовах потребує різного підходу до його організації відповідно до існуючих можливостей груп слухачів. По-перше, необхідно і важливо щоб online навчання було безпечним, тобто учасники нашого освітнього процесу (викладачі, вчителі і магістранти) мають перебувати у сфері безпеки (безпечних для себе умовах, насамперед для власного здоров'я). Знати і користуватися правилами безпечної роботи в мережі інтернету. Для безпечного online навчання усі учасники відповідної команди (групи) мають здійснювати визначені правила освітньої взаємодії. Такі правила викладачі Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (СОІППО) пропонують до активного обговорення у групах слухачів, які працюють на курсах підвищення кваліфікації, з метою подальшого практичного застосування. Сьогодні, в існуючих кризових умовах, активно адаптуються правила дистанційного навчання, які на думку європейських фахівців, зокрема Елісона Янга [3], доречно вписати в модель OREO, яка трактується як мета, відповідальність, очікування і організація. Також форматом таких правил необхідно окреслити та конкретизувати, що варто робити під час дистанційного навчання, а що є не доречним. Формат дистанційного навчання в контексті безпеки здоров'я його учасників має передбачати оздоровчий контент для безпечного і комфортного online навчання. Таким технологічним прийомом у роботі викладачів СОІППО стала online-розминка, яка передбачає розминки для очей, голови, пальців тощо, які можуть демонструватися викладачами або слухачами групи, презентаціями плакатів, відеороликами та ін..

По-друге, online навчання має бути максимально комфортним, що вмотивує учасників дистанційного освітнього процесу до неперервного розвитку. Але треба розуміти, що діяльність сучасного викладача закладу вищої освіти та слухачів (вчителі) сьогодні виходить за межі одного закладу освіти, бо сучасній освіті потрібні творчі, ініціативні, мобільні педагоги. Водночас, сучасний заклад освіти повинен стати простором співпраці і партнерства усіх учасників освітньої спільноти. Саме тому, актуальною постає проблема створення комфортного освітнього простору закладів вищої освіти [4, с. 177].

Відтак у організації дистанційного навчання наразі необхідно враховувати можливість слухачів включитися в освітній процес. Як показує попередній досвід дистанційного навчання в Україні та інших країнах світу ефективнішим форматом освітнього процесу є не виключно синхронне навчання, а поєднання його з асинхронним навчанням, що дає ширшу можливість слухачам для навчання, а також можливість створити його комфортним. Вважаємо, що поєднання синхронного і асинхронного навчання збільшить можливість викладачів і слухачів (вчителів, магістрантів) і підвищить готовність до online навчання, тому необхідно забезпечити контент дистанційного навчання таким форматом навчального матеріалу і практичних завдань, які можуть опрацьовуватися, засвоюватися і розв'язуватися у пролонгованому часі, за власною індивідуальною траєкторією розвитку, можливостей кожного слухача.

Для комфортності дистанційного навчання важливо «бути online у постійному часі, тобто виникати, вирішувати питання або вирішувати проблеми у зручний час через систему» [2], за якою здійснюється навчання. Система веб-простору дистанційної освіти СОІППО сьогодні включає в себе дві навчальні платформи Moodle та Microsoft Teams, сайт інсти-

туту й сайти кафедр та методичного відділу, відділів дистанційного навчання та ЗНО, а також структурних підрозділів, електронну пошту викладачів і методистів інституту, створені групи у Viber, Facebook, Telegram тощо. Це дає можливість слухачам курсів залишатися в робочому стані, як можна довше, враховуючи їх життєві і виробничі обставини, зокрема у кризовий період.

Ефективним варіантом перебування online у постійному часі під час дистанційного навчання може стати будь-яка форма створена для зібрання запитань (вчителів, магістрантів), наприклад за допомогою кейсу, Padlet – дошки або Google Forms, що надасть слухачам можливість постійної комунікації. Запроваджуючи таку форму online комунікації треба зважити, що у адміністрації та викладачів має бути час для відповідей на поставлені запитання і підготовки відповідей.

Важливим аспектом дистанційного навчання, особливо в кризових умовах, на нашу думку, є емоційна підтримка слухачів. Викладачі Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (СОІППО) мають практичний досвід щодо задіявання в освітній процес технологій навчання (ІКТ, інтерактивних, критичного та креативного мислення), які сприяють емоційній підтримці слухачів курсів. Активним інструментом у роботі, щодо емоційної підтримки слухачів курсів стали online вправи («колесо емоцій», «мої асоціації» та ін..) на визначення слухачами курсів власного емоційного стану і настрою на кожному етапі роботи. Доречними для емоційної підтримки слухачів курсів, як показує досвід викладачів СОІППО, є відео ролики, де представлені історичні пам'ятки, видатні місця, цікаві локації тих міст та селищ, представники яких є слухачами тих чи інших курсів, що дає можливість розуміння важливості кожного і об'єднує слухачів у спільній діяльності, а насамперед надає відчуття емоційної підтримки і водночас вирішує завдання щодо неперервного розвитку загальнокультурної компетентності вчителів.

Першим кроком у процесі навчання online має стати розуміння того, що така освіта сьогодні - це можливість вирішувати освітні задачі. Насамперед необхідно підвищити усвідомлення досягнень online навчання і залучити вчителів до навчання, яке надасть можливість користуватися і застосувати у своїй діяльності ефективні веб-ресурси або застосунки (online інструменти). Гарним варіантом такого навчання є колективна взаємодія вчителів на курсах підвищення кваліфікації у форматі on-line конференції з обміну досвідом, де педагоги демонструють найкращі, на їх думку, веб-ресурси або застосунки (on-line інструменти) для роботи з учнями.

Досвід роботи за дистанційною формою навчання продемонстрував спроможність інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) з інтерактивними технологіями та технологіями критичного й креативного мислення. Такий формат технологій дає можливість ефективно, цікаво, творчо застосувати інформацію у своїй педагогічній діяльності, розвиває навички, які відносяться до soft skills, так званих м'яких навичок, а саме навичок критичного і креативного мислення, а також професійну компетентність вчителів.

Для практичного розвитку критичного та креативного мислення вчителів у контексті курсів підвищення кваліфікації важливо зорієнтувати їх на ефективну роботу з інформацією, тобто навчити використовувати інформацію (знання) максимально ефективно. Доречним у цьому процесі буде вибудувати алгоритм опрацювання інформації, який, як зазначає

Т. Бондар [1] може мати таку структуру: 1 – критично аналізуємо; 2 – логічно осмислюємо; 3 – креативно (творчо) застосовуємо.

Запровадження інноваційних технологій в дистанційному навчанні здійснюється за такими, умовно розподіленими, напрямками: технології (практики) організації освітньої діяльності вчителів в умовах післядипломної освіти та технології (техніки) реалізації освітньої діяльності вчителів в умовах післядипломної освіти. Стосовно технологій організації освітньої діяльності вчителів (слухачів курсів підвищення кваліфікації) зазначимо, що організація освітнього діяльності вчителів здійснюється у форматі: очна, очно-дистанційна форми навчання (online на платформі Teams); дистанційна форма навчання (online на платформі Moodle); змішана форма навчання (offline і online на платформі Teams).

Технології (техніки) реалізації освітньої діяльності вчителів (слухачів курсів підвищення кваліфікації) в умовах післядипломної освіти здійснюється здебільшого за інноваційними видами занять: інтерактивні практичні заняття (робота в парах, групах, командах), тренінгові заняття, online заняття (відеолекції, online семінари, online форуми, чати тощо). В форматі інноваційних видів занять викладачі застосовують інтеграцію інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) з інтерактивними технологіям навчання й технологіями розвитку критичного та креативного мислення.

В роботі викладачів кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту СОІППО в умовах дистанційного навчання задіяний широкий спектр інтерактивних технологій навчання («Драбина участі Харта», «Літаючий аркуш», «Світове кафе», «Ніж та виделка», робота в групах та ін.) й технологій розвитку критичного та креативного мислення («Есе», «Грунування», «Кластер», «Кола Вена», «Читання з маркуванням», «Асоціативний куш», «Сторітелінг», «Інсерт», «Порушена послідовність», «Взаємні запитання», «Логічний ланцюг», «Письмо в малюнках», «Хмара слів», «Сенкан» тощо).

Життєва ситуація пов'язана з кризовими умовами, в яких сьогодні перебуває освітній процес, зорієнтовує викладачів кафедри до активного застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітній діяльності, зокрема у дистанційному навчанні. Відтак можемо представити сьогодні доволі потужний спектр ІКТ технологій з якими викладачі кафедри працюють в освітньому online просторі, і які дозволяють створити освітній продукт для розвитку особистісно-професійної компетентності вчителів області. Насамперед це online ресурси та сервіси (платформи Moodle, Teams; сайт та Веб-сайт кафедри; е-пошти викладачів; Facebook, Telegram, Viber тощо), які утворюють освітній on-line простір СОІППО та online інструменти.

Якщо говорити про online інструменти в роботі викладачів, то варто зазначити максимально активне використання викладачами кафедри мультимедійних презентацій (Sway-презентації, інтерактивні презентації), тестові форми та опитувальники, які представлені різними формами для зворотного зв'язку і створюються на таких веб-сервісах: Kahoot, Google Forms, PROPROFS, QUIZLET, CLASSMARKER та ін.

Практичною формою роботи викладачів зі слухачами курсів стали інтерактивні плакати, які створюються на таких основних веб-сервісах (ресурсах): Glogster, Cadoo, Prezi, Projegt, Linoit, Thinglink, EXPLORE.

Застосовуючи у освітньому процесі інтерактивні плакати орієнтуємо вчителів на особливості та переваги таких інтерактивних зображень у різних сервісах, що надасть їм змогу використовувати такі ресурси у роботі з учнями, інтерактивно працювати засвоюючи матеріал з тієї чи іншої теми.

Наприклад, Інтерактивний плакат в сервісах ThingLink (з безкоштовним пакетом послуг) та Glogster дозволяє на одному малюнку розташувати багато посилань (за тегами, мітками, гарячими точками тощо), за якими учні зможуть працювати (почитати, подивитись відео, текст, карта тощо; EXPLORE дозволяє користувачу ознайомитися з розробками інших авторів (користувачів) даного середовища, що є важливим для обміну досвідом. Інтерактивне відео дає можливість ознайомитися з інформацією подивившись слайд шоу, прослухати звуки (пташок, моря і т.д.), почитати інформацію тощо. Інтерактивне зображення 360°, яке дозволяє вивчати об'єкти розгортаючи картинку на 360°.

Викладачі залучають до практичної діяльності слухачів за допомогою інтерактивних вправ, які мають функцію навчання і розвитку, на таких ресурсах як Microsoft, Power Point, LearningApps та ін.. Також online інструментом, який активно застосовується стала Padlet – дошка, що дає можливість працювати з різними видами вправ на відтворення власних думок та креативних ідей. Ще одним широко задіяним online інструментом є інтерактивні ментальні карти або інтелект-карти, робота з якими має безпосередньо практичне значення.

Доречним інструментом у роботі з вчителями щодо розвитку особистісно-професійної компетентності стали «Хмари слів», які можна створювати на різних веб-ресурсах (Wordle.net, Tagul, Word It Out та ін.) та R – коди. Серед україномовних ресурсів для створення QR-кодів слід виділити наступні: <http://qrcodes.com.ua/>; <http://www.qr-code.com.ua/>; <http://ua.qr-code-generator.com>.

Детальний аналіз сьогодишньої діяльності викладачів кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту щодо запровадження online інструментів дистанційного навчання вчителів дозволив спро-

Рис 1. Рівень застосування online інструментів дистанційного навчання

ектувати отримані результати дослідження в таку діаграму (рис. 1), яка демонструє такі показники: презентація (категорія 1) – 100%, Sway-презентація (категорія 2) – 31%, інтерактивна-презентація (категорія 3) – 48%, Padlet – дошка (категорія 4) – 25%, тестові форми (категорія 5) – 98%, гіперпосилання (категорія 6) – 91%, інтерактивні вправи (квести, ігри, кросворди) (категорія 7) – 16%. ментальні карти – 37%.

Але, це далеко не всі online інструменти, які можуть сприяти ефективному дистанційному освітньому процесу в умовах післядипломної освіти. Тому важливим аспектом діяльності викладачів кафедри є

неперервне навчання з метою розвитку власної професійної компетентності.

Викладений матеріал дозволяє зробити наступні **висновки** якісний дистанційний контент освітнього процесу є важливим, навіть основоположним, у кризових умовах і є ефективним та конкурентним у системі надання освітніх послуг, зокрема у системі післядипломної освіти. Результати проведеного дослідження дозволяють зазначити активність викладачів СОІПО щодо реалізації дистанційного навчання вчителів у кризових умовах і перспективність функціонування освітнього віртуального простору закладу післядипломної педагогічної освіти.

Список використаної літератури

1. Бондар Т. Самоосвіта та підвищення кваліфікації вчителя. *На Урок: всеукраїнська інтернет-конференція*. URL: <https://naurok.com.ua/post/samoosvita-ta-pidvischennya-kvalifikaci-vchitelya-pidsumki-internet-konferenci-na-urok> (дата звернення 18.03.2022).
2. Bilding Learning Agility. *Online Learning. Online Teaching : Do this Not that*, 2020. URL: https://alisonyang-com.translate.google.com/online-teaching-do-this-not-that/?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=online-teaching-do-this-not-that&_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=sc (дата звернення 27.03.2022).
3. Objective Responsibility Expectation Organization. *Online Teaching @ KIS: Do This, Not That* by Alison Yang is licensed under a Creative Commons, 2020. URL: <https://www.bard.edu/it/course-continuity/files/Do%20This%20Not%20That.pdf> (дата звернення 21.03.2022).
4. Цюняк О. Інноваційне освітнє середовище як чинник професійного становлення майбутніх магістрів початкової освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2019. №14(1). С.175–179.

References

1. Bondar, T. (2021), Self-education and teacher training. *Proceedings of all-Ukrainian Internet conference "To the Lesson"* (20th November 2021). <https://naurok.com.ua/post/samoosvita-ta-pidvischennya-kvalifikaci-vchitelya-pidsumki-internet-konferenci-na-urok>. [in Ukrainian]
2. Bilding Learning Agility (2020). *Online Learning. Online Teaching: Do this Not that*. https://alisonyang-com.translate.google.com/online-teaching-do-this-not-that/?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=online-teaching-do-this-not-that&_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=sc.
3. Objective Responsibility Expectation Organization (2020), *Online Teaching @ KIS: Do This, Not That* by Alison Yang is licensed under a Creative Commons. <https://www.bard.edu/it/course-continuity/files/Do%20This%20Not%20That.pdf>.
4. Tsyunyak, O. (2019). Innovative educational environment as a factor in the professional development of future masters of primary education. *Innovative pedagogy*, 14(1), 175–179. [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 31.03.2022 р.
Стаття прийнята до друку 05.04.2022 р.

Kozhemyakina Irina

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer
Department of Pedagogy, Special Education and Management
Municipal Institution «Sumy Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education»
Sumy, Ukraine

SPECIFICS OF DISTANCE LEARNING IN THE SYSTEM OF POSTGRADUATE PEDAGOGICAL EDUCATION

Abstract. The purpose of the study is to reveal the features of the application of innovative pedagogical technologies of distance learning of teachers in the system of postgraduate education in crisis conditions. The applied research methods, such as theoretical analysis and systematization of scientific sources, allowed to identify the state of the problem of application of innovative technologies of distance learning in the educational process carried out in crisis conditions; pedagogical observation and diagnostic research provided an opportunity to obtain research results on the active introduction of innovative pedagogical technologies for distance learning of teachers in the system of postgraduate education, including gaining practical experience in integrating information and communication technologies with interactive technologies and technologies of critical and creative thinking; systematization, generalization and structuring in order to record and present the results of the study. The article outlines the problem of finding a modern format of distance learning for teachers in the system of postgraduate education, which will contribute to the continuous development of their professional competence and soft skills, which are vital for their life and professional activities in today's crisis. The practical experience of using innovative pedagogical technologies, methods, techniques and forms of organization of the educational process in a distance format, which contribute to the active continuous professional development of teachers in the system of postgraduate education, is highlighted. A qualitative analysis of online tools use for distance learning of teachers in the system of postgraduate education.

Key words: distance learning, distance learning technologies, online services, online resources, online tools.